

اغتشاش و اعتراض؛ قبض و بسط جمهوریت

شهر پدیده‌ای طبیعی است و انسان به حکم طبیعت، حیوانی اجتماعی است، و آن‌کس که از روی طبع، و نه بر اثر تصادف، بی‌وطن است، موجودی یا فروتر از آدمی است یا برتر از او، و به همان مردی می‌ماند که هومر در نکوهش او گفته است: «بی‌قوم و بی‌قانون و بی‌خانمان». کسی که طبعش چنین باشد همواره در پی جنگ و ستیز است و همانا که به تک‌مهره‌ای در بازی شطرنج می‌ماند... همچنان‌که آدمی، چون از کمال بهره‌مند باشد، بهترین جانداران است، آن‌کس که نه قانون را گردن می‌نهد و نه داد می‌شناسد، بدترین آن‌هاست... انسان از زمان زادن، برای کاربندی خرد و فضیلت، به سلاح‌هایی [چون زبان] مجهز است که می‌تواند از آن‌ها برای مقاصد متضاد بهره‌گیرد... داد، ویژه شهر است؛ زیرا دادگری، که [عبارت از] شناخت [و نگهداشت] حق است، سامان جامعه سیاسی است. (ارسطو، سیاست)

از همین رو، داد و قانون به مثابه حد و مرزی است که میان صورتمندی اعتراض و هیولوارگی اغتشاش در شهر قرار گرفته است. کار علم نیز، پیش و پس قانون، ارتقای صورت اعتراض و صورت دادن به هیولای اغتشاش است.

از آن‌جا که «جمهوریت» از ارکان گفتمانی دولت سیزدهم است، به فراخور نیاز به بحث درباره اعتراض و اغتشاش، از زاویه حقوق و قانون به این موضوع نگاه شد؛ چراکه اغتشاش، تهدید جمهوریت و اعتراض، فرصت جمهوریت است.

محمد دهقان، معاون حقوقی رئیس‌جمهور، در گفت‌وگو با «برداشت اول» از اعتراض به منزله یک فرصت برای بازسازی نظام حکمرانی و پیشرفت سخن گفته است. علی‌بهادری جهرمی، سخنگوی دولت، و هادی طحان‌نظیف، عضو حقوقدان و سخنگوی شورای نگهبان، قانون را رمز اعتراض و اغتشاش دانسته‌اند. سیداحمد حبیب‌نژاد، معاون پژوهش و ترویج قانون اساسی معاونت حقوقی رئیس‌جمهور، به ماهیت امر اعتراضی توجه کرده و مرز اعتراض و اغتشاش را بیان و زبان‌مندی انگاشته است. نظر به اهمیت حق اعتراض در قانون اساسی بخش عمده‌ای از پرونده پیش رو به بررسی حقوقی و الزامات اجرایی آن اختصاص یافت و میزگردی با حضور بیژن عباسی، علی صابری تولایی و حامد کرمی، هر سه از استادان حقوق دانشگاه، برگزار شد. اصل ۲۷ در یادداشت‌های احسان بابایی، محمد سلیمانی درچه، سیداحسان رفیعی علوی، علی اخترشهر و سکینه یاد از زاویه تاریخی، حقوقی و فقهی بررسی شده است و در ادامه سید محمد مهدی غمامی، حامد نیکونهاد، حمید هوشنگی، محسن جبارنژاد، حمید دهقان‌یان، سینا کلهر، علی‌رضا بلیغ، مهدی جمشیدی، سیدحسین شهرستانی و سجاد صفار هرنندی از زاویه سیاسی و اجتماعی به امر اعتراضی و حق اعتراض پرداخته‌اند. ▶